

УДК 340.13+35

ORGANIZATIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF ENSURING THE SECURITY OF INFORMATION. UKRAINIAN REALITIES
ОГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ КЛАСИФІКОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ. УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ**Blystiv T. I. / Блистів Т. І.***c.l.s., as.prof. department of public management and administration / к.ю.н., доц. кафедри публічного управління та адміністрування*
ORCID : 0000-0002-4550-3758:*Grigory Skovoroda University in Pereyaslav, Pereyaslav, Sukhomlynskogo Street, 30, 08400*
Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Переяслав, вул. Сухомлинського, 30, 08400**Basarab O. T. / Басараб О. Т.***d.l.s., as.prof. / к.ю.н., доц.*
ORCID: 0000-0001-7839-6955*National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytsky, Khmelnytskyi, Shevchenko street, 29000**Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького, Хмельницький, вул. Шевченка, 29000*

Анотація. У статті розглядаються питання ефективного протистояння інформаційним загрозам в Україні у сучасних умовах. Переосмислення логіки реформ, їх пріоритетності в умовах війни. Питання національного законодавства, що стосуються забезпечення безпеки класифікованої інформації в контексті реформування системи охорони державної таємниці України, що стосується саме її організаційних та правових засад. Гармонізації законодавства України у сфері захисту інформації до вимог стандартів безпеки НАТО та ЄС.

Ключові слова: інформаційні загрози, безпека інформації, інформаційне право, державна таємниця, секретна інформація, охорона державної таємниці, класифікована інформація, безпека класифікованої інформації, організаційно-правові засади реформування системи охорони державної таємниці, стандарти НАТО та ЄС.

Summary. The article is about effective resistance to information threats in Ukraine caused by modern conditions. Rethinking the logic of reforms, their priority in the conditions of war. Issues of national legislation related to ensuring the security of the classified information in the field of reforming the system of protection of state secrets of Ukraine in their organizational and legal context. Harmonization of Ukrainian legislation in the sphere of information protection to the requirements of NATO and EU security standards.

Key words: information threats, security of information, information law, state secret, secret information, protection of state secrets, classified information, security of the classified information, organizational and legal principles, organizational and legal principles of reforming the state secret protection system, NATO and EU standards.

Вступ.

Практика державотворення в умовах війни сформувала необхідність переосмислення логіки реформ та їх пріоритетність. Вибір конкретних засобів, шляхів і заходів забезпечення національної безпеки України можливий у випадку виявлення складу загроз в основних сферах національної безпеки. Для забезпечення своєчасного виявлення загроз необхідно визначити склад їх інформаційних ознак, за допомогою яких стає можливим ідентифікувати ці загрози і визначити завдання суб'єктів національної безпеки щодо нейтралізації загроз національній безпеці України.

Нейтралізація загроз у сфері охорони державної таємниці та службової інформації реалізується спеціальним чи уповноваженим органом. Отже, враховуючи, що система охорони державної таємниці України має адекватно реагувати на загрози, що існують на цей час, а зовнішні та внутрішні загрози, які виникли з початком агресії щодо України, науковці та відповідні фахові кола задумалися над ефективним, а головне комплексним вирішенням цього питання. У свою чергу комплексний підхід має враховувати не тільки існуючий досвід, а й можливості, особливий період та події, що відбуваються на території України.

Основний текст.

Так, Указом Президента України від 23 липня 2021 року №307/2021 було уведено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 червня 2021 року «Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору [1]. Десятим пунктом цього рішення Ради національної безпеки і оборони України Службі безпеки України було доручено продовжити супроводження у Верховній Раді України проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України»; підготувати та внести в установленому порядку проект Закону України «Про безпеку класифікованої інформації» (нова редакція Закону України «Про державну таємницю»)[2]. Крім того виходячи із положень Стратегії національної безпеки України, яку затверджено Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015, одним із пріоритетних напрямів державної політики національної безпеки України є реформування системи охорони державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом з урахуванням практики держав-членів Організації Північноатлантичного договору та Європейського Союзу [3].

Отже, доцільно розглянути необхідність у формуванні нових підходів до забезпечення функціонування системи охорони державної таємниці України, яка зумовлена передусім інтеграцією України у світове співтовариство, розширенням міжнародного співробітництва у різних сферах, зокрема і у сфері охорони інформаційних ресурсів.

З урахуванням викладеного та зважаючи на важливість зазначеного питання, яке безпосередньо стосується національної безпеки України, інформаційного права очевидним є те, що впровадження таких новацій потребує виваженого підходу та вивчення передових практик їх застосування, а саме ж запровадження відповідних новацій передбачає нормативно-правове регулювання відносин у цій сфері та створення державних органів чи наділення вже функціонуючих відповідними повноваженнями.

Створення системи охорони державної таємниці України має свою історію як і розвиток системи інформаційного права як галузі. З набуттям незалежності система охорони державної таємниці і інформаційне право як система розвивалися з урахуванням досвіду розвинених демократичних країн. При цьому закритість сфери охорони державної таємниці призвела до збереження у своїй основі засад побудови та функціонування радянського механізму захисту

державних секретів, який утратив свою ефективність і перестав відповідати сучасним реаліям, що суттєво вплинуло на принципи захисту інформації [4, с. 335]. З часу набуття незалежності Україною згадана система розвивалася та вдосконалювалася, хоча слід зазначити, що більшість її елементів таки було збережено. З часом наша держава розпочала рух до європейської спільноти і питання імплементації нової моделі функціонування системи безпеки державної таємниці та службової інформації (класифікованої інформації), а також гармонізація законодавства у цій сфері до вимог стандартів безпеки НАТО та ЄС є важливим етапом на цьому шляху.

Здійснений аналіз зарубіжного досвіду переконливо свідчить, що вітчизняне законодавство у сфері охорони державної таємниці та службової інформації не узгоджується зі стандартами безпеки НАТО та ЄС, що ускладнює інтеграційні процеси України та загалом впливає на міжнародні партнерські взаємовідносини у сфері захисту інформації у цей складний для нашої держави час.

На наш погляд саме кардинальний перегляд самого підходу віднесення інформації до такої, що потребує обмеження у доступі є одним із найважливіших напрямів, за яким має здійснюватися реформування української системи охорони державної таємниці та службової інформації.

Правові відносини у вказаній сфері регулюються Конституцією України [5], Законом України «Про інформацію», що сьогодні регулює відносини створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, який, зокрема, визначає порядок доступу до інформації, поділяючи її на відкриту та з обмеженим доступом [6], Законом України «Про доступ до публічної інформації» [7], Законами України «Про Службу безпеки України» [8] та «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» [9].

Так, враховуючи пункт 4.12 Стратегії національної безпеки України (затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015), згадане вище реформування має здійснюватися з урахуванням положень стандартів безпеки НАТО та ЄС («Політика безпеки НАТО», С-М (2002) 49; «Правила безпеки ЄС», 2013/488/EU). За результатами проведеного аналізу вимог цих стандартів, а також законодавства країн євроатлантичної спільноти основні зусилля у ході здійснення заходів з реформування системи охорони державної таємниці та службової інформації необхідно зосередити на вирішенні наступних питань (завдань):

- об'єднанні державної таємниці та службової інформації в єдину категорію інформації з обмеженим доступом – секретну інформацію та переходу на чотирьох ступеневу систему обмеження доступу до вказаної інформації;

- утворенні Національного органу безпеки чи визначенні на державному рівні з покладенням всіх функцій на вже існуючий орган чи службу (сьогодні Служба безпеки України виконує усі функції охорони державної таємниці);

- удосконаленні процедур віднесення відомостей до секретної інформації, засекречуванні та розсекречуванні матеріальних носіїв секретної інформації;

- збільшення терміну проведення перевірки осіб у зв'язку з допуском їх до державної таємниці, диференціювання обсягу перевірки в залежності від ступеня секретної інформації, розширення переліку підстав, за яких допуск до державної таємниці не надається з урахуванням, у тому числі, вимог фінансового, антикорупційного законодавства та інших чинників, що роблять особу вразливою до тиску з боку іноземних спецслужб, терористичних та злочинних угруповань тощо;

- впровадженню нових підходів щодо фізичної безпеки інформації з обмеженим доступом шляхом поділу зон, де циркулює така інформація, залежно від умов зберігання матеріальних носіїв секретної інформації;

- оптимізації функціонування дозвільної системи;

- чіткому визначенні повноважень Національного органу безпеки, у ході проведення заходів з нагляду та інспектування дотримання вимог законодавства про безпеку секретної інформації.

Усе викладене вище означає, що Україна має створити не лише правові, а й організаційні засади забезпечення безпеки класифікованої інформації.

Щодо питання організації безпеки класифікованої інформації, то йдеться саме про дозвільний порядок провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею. Таким чином, органи законодавчої, виконавчої та судової влади, органи прокуратури, інші державні органи, органи військового управління, військові організаційні структури (військові частини, підрозділи), органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, громадські об'єднання мають право провадити діяльність, пов'язану із державною таємницею, лише після отримання спеціального дозволу на провадження такої діяльності, пов'язаної з державною таємницею. Рішення щодо надання такого спеціального дозволу, в якому і встановлюються відповідні категорії безпеки, повинно прийматися Національним органом безпеки у відповідний строк та за результатами проведення спеціальної експертизи, що повинна бути оформлена відповідним актом. Спеціальний дозвіл може бути скасований або його дія може бути зупинена Національним органом безпеки за результатами державного контролю за забезпеченням безпеки класифікованої інформації та дотримання вимог правил безпеки класифікованої інформації суб'єктами безпекової діяльності. Самі ж суб'єкти безпекової діяльності, з метою забезпечення правил безпеки, постійного контролю за їх додержанням, як правило, утворюють на правах самостійних структурних підрозділів відповідні Офіси, які підпорядковуються безпосередньо керівнику суб'єкта безпекової діяльності і відповідають за забезпечення безпеки класифікованої інформації. Інформація, яка містить відомості, що становлять державну таємницю, може також бути передана іноземній державі. Однак, така передача може здійснюватися лише на підставі міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надається Верховною Радою України, або за рішенням керівника органу державної влади, органу місцевого самоврядування, іншого суб'єкта владних повноважень, яким встановлено обмеження доступу до такої інформації, з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки України.

Висновки.

Ефективно протистояти інформаційним загрозам у сучасних умовах може лише добре організована державна система забезпечення інформаційної безпеки, що повинна здійснюватися при повній взаємодії всіх державних органів, недержавних структур і громадян.

Урахувавши усе наведене, пропонується бачення подолання системних викликів і загроз у безпековій сфері України, а саме забезпеченні безпеки класифікованої інформації на основі нового Класифікатора державної таємниці шляхом запровадження відповідних організаційно-правових засад.

Література:

1. Указ Президента України від 23 липня 2021 року №307/2021 Режим доступу: <https://president.gov.ua/documents/3072021-39461>

2. Рішення Ради Національної Безпеки і Оборони України «Про невідкладні заходи щодо поглиблення інтеграції України до Організації Північноатлантичного договору» від 4 червня 2021 року Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0047525-21#Text>

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України” : Указ Президента України від 26.05.15 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text>

4. Семенюк О.Г. Проблеми охорони державної таємниці: кримінально-правові та кримінологічні аспекти : монографія / О.Г. Семенюк. – К. : “Видавничий дім “АртЕк”, 2017. – С. 335.

5. Конституція України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Про інформацію : Закон України від 02.01.92 р. № 2658-XII. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

7. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.11 р. № 2939-VI. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

8. Про Службу безпеки України : Закон України від 25.03.92 р. № 2230-XII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>

9. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 23.02.06 р. № 3475-I. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15#Text>

10. Security within the North Atlantic Treaty Organisation (C-M(2002)49). – Режим доступу : <http://arhives.nato.int/amendments-to-nato-c-m-55-15-final>

11. Council Decision of 23 September 2013 on the security rules for protecting EU classified information (2013/488/EU). – Режим доступу : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32013D0488>

Стаття відправлена: 05.02.2023 г.

© Блистів Т.І., Басараб О.Т.